

DOLENJSKE NOVICE

Dolenjske Novice izhajajo vsak petek; ako
je ta dan praznik, dan poprej.

Cena jim je za celo leto (od aprila do aprila) 3 K, za pol leta 1.50 K. Naročnina
za Nemčijo, Bosno in druge evropske države znaša 3.50 K, za Ameriko 4.50 K.

List in oglasi se plačujejo naprej.

Vse dopise, naročnino in oznanila
sprejema tiskarna J. Krajec nasl.

Srečke, Slovenske Straže

so že razposlane po prodajalnah in trafikah.

Časten uspeh te loterije je častna zadeva Slovencev —
zato kupite srečke takoj!

Srečka samo 1 krono, vrednost dobitkov 20.000 kron. — V težkih časih ne zabite
domovine! — Doivajo se tudi v Novem mestu v tiskarni J. Krajec nasl.

Po tridesetih letih.

S prejšnjo številko so „Dol. Novice“ dopolnile svojo tridesetletno življenjsko dobo in z današnjo številko cvrjajo novo desetletje. Ako pomislimo na zgodovino našega lista in na težave skozi preteklih 30 let, se nam nehote vsiljuje resna vprašanja, bode-li mogel naš list tudi to novo desetletje srečno preživeti...? Ako bi sodili po dosedanji brezbriznosti odločilnega dela Dolenjske, bi si moral žalobog dati zaničujoč odgovor. Vendar pa ne obupamo nad dobro voljo Dolenjcev in se obračamo na nje osobito v prvi številki, ki je izšla v tako pomenljivem času.

Pomlad je tu; va narava se prebuja k novemu življenju. Vsa narava se je takorekoko prespala in se prebuja s svežimi močmi k novemu življenju; tudi sv. cerkev praznuje vsajenje včlovečenega Boga-Sina, ki je po kratkem premoru z lastno močjo vstal iz groba in z največjim čudežem pred vsem svetom in za vse večne čase sam pokazal svojo vsemogočno božjo naravo.

Vse torej ravno sedaj spominja človeka na vstajenje; a ni tedaj tem bolj naravno, da se ravno sedaj obračamo na Dolenjsko: „praznujte tudi vstajenje „Dolenjskih Novic“! Če va narava vstaja in se prebuja, vstanite in prebudite se še oni zaspani Dolenjci, ki se doslej popolnoma prespali naš dolenjski list!

Porabite ravno vlikonočne praznike, za koje izide ravno prva številka, za to, da se bodo tudi naše „Dolenjske Novice“ pomladile. Kakor se narava bolj lepo razvija, ako ji človek skrbno streže, tako se boče tudi naš list lepe razvijal, čim bolj mu boste stregli. Posetite te pomenljive praznike razširjenju našega lista! Prijatelji in znanci, agitirajte povsod, pri sosedih, v izobraževalnih društih, zadrugah, javnih zastopih itd., da polpirajo vsestransko „Dolenjske Novice“!

Sedaj živimo sredi vojske; nihče še sedaj niti z daleka ne more presoditi, kakšen bo konec. Izid je res zavil še v temno neprodorno meglo. Eno je pa gotovo, da moramo biti pripravljene za vsak slučaj. Naj se ta vojska konča tako ali tako, piesenetiti nas izid ne sme, in najti nepripravljene. Že sedaj ob času vojske smo se morali dan za dnem seznanjevati z novimi razmerami in se skoro bliskoma v nje vživeti. Kaj bo pa še-le po vojski!

Brez dvoma imamo računati s političnimi razmerami, katere se bodo precej razločevale od dosedanjih. Kake bodo te razmere, še doslej nihče na svetu ne ve; gotovo pa je, da bo oni narod na slabšem in da bo morda zamudil ravno v najugodnejšem trenutku priliko, koje morda več skozi desetletja ne bo več, ki ne bo po dobrem časopisju zasledoval vsako spre-

membo. Zato skrbimo že sedaj, da bo naše pošteno časopisje razširjeno v vsakem najmanjšem kraju, da bo ljudstvo o kritični priliki poučeno o vsakem novem dogodku.

Kaj še-le naj rečemo o našem gospodarstvu. Ravno politične razmere lahko tako silovito vplivajo na gospodarstvo, da se bo moral morda čimprej izvršiti velik gospodarski preobrat. Kdo ve, kake bodo mednarodne razmere, kdo ve, kake bodo colninske razmere in kako blago se bo uvažalo, kojega uvoz je bil doslej izključen, itd.? Vse to bo lahko povzročilo nujno velik gospodarski preobrat ne-le pri nas na Dolenjskem, ampak po celi Avstriji.

Pozabiti pa tudi ne smemo, da bodo ravno nove politične razmere naravno vplivale tudi na versko plat. Naj si bo odločitev taka ali taka, gotovo bo tudi po vojski treba biti stalno na straži, da ne bodo naši verski nasprotniki izkoristili ves položaj za svoje slabe, proticerkvene namene.

„Dolenjske Novice“ so že skozi 30 let požrtvovalno vzgajale naše dolenjsko ljudstvo v političnem, gospodarskem in verskem oziru, ali jih naj ravno sedaj, v tako kritičnih časih pustimo na cedilu. Dolenjci! Bolj kakor prej kedaj bode po vojski govorilo časopisje; za to pa glejte, da bodo letošnji velikonočni prazniki tudi za naše „Dolenjske Novice“ praznik vstajenja!

Gospodarstvo.

Podsajanje trt.

(Nadaljevanje članka o nadomeščanju trt v starejših vinogradih.)

Če kaka trta v vinogradu pogine, potem je najbolje, da jo nadomestimo z drugo krepko sajenko. Kakor je bilo že rečeno, je to pri starejših nasadih težavno, ker ovirajo rast novovsajene trte močno rastoče sosednje trte. Zato moramo porabiti vsa sredstva, da rast sosednjih trt vsaj za nekaj časa oslabimo, razvoj podsajenih trt pa pospešimo. To storimo v prvi vrsti s tem, da na mestu, kjer trte manjka, izkopljemo najboljše že v jeseni, veliko, to je 60 do 80 cm široko in 60 cm globoko jamo, da se zemlja čez zimo razžebe in razkroji. Pri tem vse korenine poginule trte skrbno pobereemo, da v zemlji ne plesnijo, ker bi se stem prenesla koreninska plesnoba na novo trto in bi jo uničila. Spomladi vsadimo na ta prostor krepko dobro okoreninjeno cepljenko in jo dobro pognojimo, če je treba tudi zalijemo, sosednje trte pa močno obrežemo, da ne delajo novi trti preveč sence. Poleti tudi vežemo sosednje trte bolj narazen, tako, da pride do podsajene trte več solnca.

Najraje se bo podsajena trta prijala, če jo bomo vsadili z zemljo in z vsemi koreninami vred, ker jo tako presajenje prav nič ne moti v rašči. Sadike za tako podsajanje si moramo vzgojiti sami v bližini vinograda bodisi potom

suhega cepljenja na bilfe in stratificiranja (siljenja), bodisi potom zelenega cepljenja. V prvem slučaju vložimo (posadimo) stratificirane cepljene bilfe v trtnico bolj naravno (30 cm narazen), in sicer navpično, po Richterjevem načinu. Zemlja ne sme biti prerahla, torej raj bolj težka (zvezna).

Spomladi drugega leta odrežemo z dolgo, ravno lopato (štihaynico) zemljo 12 do 15 cm od trte v čveterokotu do korenin in vtaknemo v tako napravljene špranje dva v pravem kotu vpognjena kosa kositra (pleha) <> ki morata biti vsa tako dolga kakor lopata. Potem zvežemo oba kositra z žico, beko ali špago skupaj, in vzdignemo s pomočjo globokega in poševnega vbodca z lopato trto z vso, v kositrovih stenah zaprto zemljo vred.

Nato postavimo tudi spodaj kositrasto ploščo, da ne more zemlja ven pasti in prenesemo trto z vsemi koreninami in z zemljo vred v vinograd, kjer jo v že pripravljeno jamico previdno vsadimo, dobro pognojimo in zalijemo ter jamo zasujemo. Ker zahteva tako sajenje precej spretnosti, se — zlasti na Nemškem — poslužujejo trt vzgojenih v posebnih koških iz protja ali žice, takozvanih košnih trt. Taki koški so kakih 15 do 20 cm široki in 20 do 25 cm globoki. Napravi si jih lahko vsak sam iz protja ali pa iz 20 mm žične mreže. Vzorec dobi lahko vsak pri piscu tega članka.

V take koške vsadimo že leto poprej na suho cepljene in stratificirane (siljene) trte v trtnici, ali pa vanje potaknemo na zeleno cepljene trte v vinogradu, da se v njih vkoreninijo. Na pripravnem kraju v vinogradu gojimo v to svrho nekaj maternih trt, ki pa morajo po vsaki rabi za vzgojo sadik, dve levi počivati. Namesto da bi take matrne trte obrezali na glavo, kakor je v matičnjakih v navadi, jim pustimo tri močne 1 m do 1 m 20 cm dolge mladike. Nato vsako mladiko vtaknemo skoz v dnu koša narejeno luknjo v koš in jo potegnemo toliko daleč skozi, da gleda vsaj v dolžini navadnega ključa (35—40 cm) iz koša ven. Koš se nato zakoplje v zemljo, tako da je ves obdan z zemljo, samo znotraj je še prazen.

Trtno mladiko (ključ) obročkamo pod kakim kolenčkom 10—15 cm nad dnem koša, to se pravi prerežemo lubad ključa na dveh 1 cm drug od drugega oddaljenih krajih okroginokrog in jo olupimo v obliki obročka. To se zgodi zato, da se na tem mestu ustavlja sok, vsled česar trta napravi tam močne korenine. Nato napolnimo koš z dobro, rahlo, s pregnilim mešanecem pomešano zemljo, jo zalijemo in nasujemo še toliko zemlje, da je ves koš 10—15 cm pod zemljo. Če je puščena mladika predolga, jo 35—40 cm nad obročkanim mestom odrežemo in jo s pomočjo angleške kopolacije scepimo ter obvežemo z žico in zamaškom.

Kdor pa rajši cepi v zeleno, ta naj pusti samo zgornji dve očesi in ostala naj oslepi. Ko pa puščeni očesi odženeta, naj iz njih nastale zelene mladike cepi začetkom junija tik ameriškega lesa. Če se oba cepiča primeta, se pozneje eden odreže. Če je vreme ugodno, napravi ključ nad obročkom v košu še isto leto obilo čvrstih korenin. Jeseni ali pa v prihodnji pomladi se zemlja okoli koša previdno odkoplje. Če se je trta zadosti ukoreninila, gledajo lasne korenine iz koša ven. Če

tega ni, pustimo rajši sajenko, še eno leto v zemlji.

Če je sajenka zadosti vkoreninjena, jo odrežemo pod dnem koška, jo prenesemo s koškom in z zemljo vred v vinograd in jo pravilno vsadimo na mestu, kjer trte manjka in kjer smo bili že prej zemljo primerno pripravili, jo dobro pognojimo in zalijemo. Če so okoli stoječe trte še tako stare in močne, ne bodo mogle, posebno če jih bolj močno obrežemo, zlahka uničiti tako čvrsto sajenko, ki smo jo presadili z vsemi nepoškodovanimi koreninami, in bo podsajena trta v par letih dosegla visokost in moč sosednjih trt.

B. Skalicky.

Občni zbor kmetijske podružnice novomeške.

Od zadnjega občnega zbora, ki se je vršil 2. junija 1913, so se tudi za kmetijsko podružnico razmere v marsičem izpremenile. Padlo je število članov, ker je mnogo poklicanih v vojno. Trpi pa tudi podružnično gospodarstvo, zlasti zaradi pridelovanja in oddaje trt. Po trtah ni nobenega popravevanja, ker se ni to zimo nič rigolalo. Trpi pa tudi kmetija v obče, ker manjka v podružničnem okolišu delavnih moči in delavne živine. Spomladno delo se bo še kako opravilo, največje težave pa bodo nastale ob času košnje, žetve in ajdove setve. Podružnica bo morala svoje delo v trtnici omejiti, zato pa po možnosti razširiti sedanjo drevesnico. Po teh uvodnih besedah je poročal načelnik Rohrman, da je štela podružnica leta 1913 224 članov, leta 1914 229, in da šteje sedaj leta 1915 samo 172 članov. Spominja se pri tem članov, ki se nahajajo na bojišču in žrtvujejo za domovino, med njimi tudi tajnika Zdolška, ki se nahaja v ruskem ujetništvu. Mnogo je pa še gospodarjev, ki bi morali pristopiti k podružnici, ako bi imeli kaj več stanovske zavesti in zadržnega duha. Odbor podružnice je bil sestavljen iz devetih članov. V njem so delovali poleg načelnika sledeči člani: prošt dr. S. Elbert, J. Jakše, J. Košak, adjunkt A. Lapajne, F. Medved, župnik J. Porenta, vin. nadzornik B. Skalicky in strok. učitelj R. Zdolšek. Razen tega je imela podružnica še 25 zapornikov po raznih krajih podružničnega okoliša. Odbor je imel leta 1914 pet sej; kot delovodja v trtnici in drevesnici je bil nastavljen Fr. Banič.

Kakor v prejšnjih letih, je tudi leta 1913 in leta 1914 pospeševala podružnica vse kmetijske panoge, zlasti pa vinogradništvo in sadjarstvo. V teh letih je pridelala podružnica skupaj 47.548 cepljenk, 30.400 bilf in 111.600 ključev. Od teh je prodala le 23.145 cepljenk, in le 9520 bilf. Pocepilo se je pa v teh letih skupaj 63.200 ključev. Popraševanje po trtah je začelo tako pešati, da se bo že letos en del matičnjaka opustil in porabil za povečanje drevesnice.

Z ozirom na slabe vinske letine zadnjih let je prosila podružnica vlado za podporo 2000 kron, ki bi se porabila za nakup umetnih gnojil za vinograde. Podpora je bila pa odklonjena. Leta 1914 se je priredila na Grmu razstava različnih trtnih škropilnic in žveplalnikov. Podružnica je preskrbovala vinogradnikom modro galico in žveplo in se je

oddalo v letih 1913 in 1914 skupaj 32.000 kg modre galice.

Vinsko trgovino je pospeševala z razpošiljanjem oklicev na gostilničarje in županstva; ti oklici so imeli namen, povzdigniti prodajo domačega kranjskega pridelka. Razposlalo se je nad tisoč takih oklicev. Dne 6. in 7. decembra 1914 pa se je priredila vinska pokušnja v Kandiji, ki je imela lep vspeh, ker se je je udeležilo polno vinogradnikov, pa tudi najboljši naši vinski trgovci.

Sadjarstvo je pospeševala podružnica z oddajo lepega sadnega drevja iz svoje drevesnice, dalje s tem, da se je drevesnica za polovico povečala in da se je izpopolnil tudi sortiment jabolčnega drevja, ki je glavni sadež v podružnični okolici. V letu 1913 in 1914 se je pridelalo 1832 sadnih dreves; od teh se je oddalo članom 1528 in prodalo 304 dreves. Posadilo v drevesnico se je pa na novo 6620 drevesc. Prostor stare drevesnice se je opustil. Ker ni bilo mogoče dosedaj dobiti pripravnejšega prostora, se je vzelo nekaj novega zemljišča v najem, deloma se bo pa obrnil dosedanji matičnjak za drevesnico.

Poljedelstvo in travništvo je pospeševala podružnica v zadnjih dveh letih s skupnim naročevanjem umetnih gnojil. Oddalo se je v tem času 221.900 kg umetnih gnojil, in sicer 59.400 kg Tom. žindre, 127.000 kg rudninskega superfosfata, 13.000 kg kostne moke, 4600 kg kajnita, 16.800 kg kalijeve soli, 850 kg amonijevega sulfata, 150 kg čilskega solitra in 200 kg vinogradniškega gnojila. Mnogo umetnih gnojil se je prodalo tudi po tujih agentih, ki so dajali umetna gnojila na kredit, da si so ga morali nazadnje dražje plačevati. Podružnico čaka še mnogo dela, da pride v tem pogledu gospodarje do pravega in zdravega duha. Podružnica je priredila leta 1914 tudi ogled kosilnih strojev, in sicer na Grmu, kjer so se ti stroji praktično razkazovali. Zastopani so bili najboljši stroji in se je o tem že obširneje poročalo po listih. Podružnični trijer se čimdalje bolj rabi, ker se bolj in bolj spoznava vrednost dobro očiščenega semena.

Živinorejo je pospeševala podružnica vzajemno z živinorejsko zadrugo za novomeško okolico. Leta 1913 se je priredil živinorejski shod na Grmu, in sicer 16. novembra. Ta shod je imel za posledico, da se je povečala na kmetijski šoli na Grmu s pomočjo izdatne podpore deželnega odbora mlekarja, ki sprejema mleko iz Prečne, izdeluje sedaj maslo in sir in ki ima za prodajo mleka in mlečnih izdelkov tudi svojo stojnico v Novem mestu. Podružnica je tudi po svojih močeh podpirala premovanje bikov v Kandiji, ki se vrši sedaj vsako leto o priliki licenciranja. Leta 1913 in 1914 so se vršili na kmetijski šoli na Grmu tečajji za prvo pomoč pri živini. Veliko vredni so bili ti tečajji tudi za podružnično okolico, ker so tu in tam kakemu živinorejcu pomagali. Važne naloge pa čakajo našo živinorejo v bodoče, ker se je v zadnjem času odvzelo mnogo konj in prodalo veliko dobre delavne živine. Skrbeti bo, da se ta izguba v našem gospodarstvu čimprej zopet nadomesti.

Podružnica je sestavila tudi statistiko o letini in pošiljala mesečno potrebna poročila o setvi in o pridelkih na poljedelstvo ministrstvo. Koncem poročila o podružničnem delovanju se je načelnik dotaknil delavskega vprašanja in poudarjal, da se bo z vzajemno pomočjo domačih sil pri kmetijskem delu več doseglo kakor pa z vnanjimi delavci in naj si bodo ti ujetniki ali pa begunci.

O podružničnih računih je poročal blagajnik A. Lapajne. Podružnica je imela leta 1913 45.225 K 42 h denarnega prometa in sicer v dohodkih 23.795 K 42 h in v stroških 21.429 K 80 h, tako, da je bilo blagajničnega ostanka 2365 K 62 k. Leta 1914

je bilo pa skupaj 80.905 K 21 h denarnega prometa, in sicer 42.049 K 70 h v dohodkih in 38.855 K 51 h v stroških, tako, da je bilo koncem leta blagajničnega ostanka 3194 kron 19 h.

Pri predlogih so se sprejeli sledeči nasveti: 1. Kmetijska družba naj z ozirom na lansko slabo letino naroči potrebno ajdino seme, ker ga bo letos manjkalo, (predlog J. Bergmanna). 2. Podružnica naj prideluje v povečani drevesnici tudi več hrušek-moštnic (predlog J. Bevca).

Slednjič je opozarjal c. kr. vinarški nadzornik Skalicky o vrednosti tenaksa za škropljenje za tiste vinogradnike, ki niso naročili galice ali perocida.

Po končanem zborovanju so si udeležniki ogledali dva okopalnika Planet junior št. 8., in dva sejalna stroja za turšico in peso. Potrebna pojasnila je dal podružnični načelnik. Pri tej priliki sta se naročila 2 okopalnika z vso potrebno opremo za okopavanje in osipavanje turšice, fižola in pese. R.

Po padcu Przemysla.

Kako slika letalec iz Przemysla padec trdnjave.

Ritmojster Jurij Lehman, 4. ulanskega polka, ki je s poročnikom Stangerjem kot edini letalec mogel zapustiti Przemysl, je o zadnjih dneh trdnjave izjavil med drugim sledeče: Ko so 18. marca pošle skoro vse zaloge, je došlo povelje, naj se poizkusi prodreti. Izpad se je pričel v noči od 18. na 19. marca in se je ponesrečil ob 10. uri dopoldne jugovzhodno od Medike. Za 7 km so rabile izpadalne čete 7 ur, tako, da je bilo presenečenje sovražnika izključeno. Mnogo jih je obležalo v cestnih jarkih, kljub temu so šle čete naprej. Polkovnika Szatmary in Kraliček sta korakala na čelu in Kraliček je zaklical svojim ljudem: „Vsi za menoj, ali nihče ne sme pred menoj na sovražnika!“ S tremi krogli iz strojnih pušk, ki so ga zadele v usta, je korakal Kraliček naprej in padel težko ranjen v rusko ujetništvo.

Do zadnjega trenutka je bila disciplina vzorna; v jarkih ležeči utrujeni vojaki so se dvignili, če so šli mimo častniki, in jim salutirali. General Kusmanek je dal povelje, da morajo utrdbe držati do 5. ure zjutraj in do 5. ure zjutraj so przemyslske utrdbe ostale nedotaknjene. Ob 5. uri jih je zapustila pehota in se je umaknila. Ko so pričeli razstreljevati utrdbe, se je pokazalo, da primanjkuje zažigalnih vrvic. Vsled tega je bilo razstreljevanje utrdb — za posamezne objekte je bilo treba do 1500 kg ekrasita — združeno s smrtno nevarnostjo. Moštvo, ki je vršilo to delo, je imelo le tri minute časa, da je zbežalo proč.

Ko so bili razstreljeni forti, sem se nahajal 600 m nad mestom. Do 400 m visoko so se dvigali ognjeni stebri. Trdnjavski poveljnik je ukazal, naj častniki z belimi zastavami sporoče bližajočemu se sovražniku, da poveljnik vsled pomanjkanja živil ne more več držati trdnjave in da prepušča usodo posadke viteštvu sovražnika.

Naše izgube.

Iz vojnega poročevalskega stana se poroča 26. marca med drugim: Stanje osobja je zadnji teden obleganja znašalo: 44.000 mož pehote in topništva, po dve tretjini črnovojniških čet, od tega je odšteti 10.000 mož izgub ob priliki zadnjega izpada 19. marca, 45.000 mož na podlagi zakona o vojnih datjavah vpoklicanih in v vojaški oskrbi se nahajajočih delavcev, voznikov, konjskih hlapcev, nadalje železniškega in brzojavnega osobja; končno 28.000 mož bolnih in ranjenih v bolniški oskrbi. Trdnjava je bila v splošnem oborožena s 1050 topovi, od tega glavni del popolnoma zastaranih vzorcev iz leta 1861 in 1875, kateri so bili tudi pravočasno razstreljeni.

Po teh uradnih podatkih je bilo tedaj v Przemyslu zadnji teden obleganja skupaj 117.000 mož, ki so bili v vojaški preskrbi. Ako odštejemo 10.000 izgub ob zadnjem izpadu, dobimo, da je prišlo v rusko ujetništvo 107.000 mož, med temi 45.000 delavcev, voznikov itd. ter 28.000 bolnih, oziroma ranjenih.

Przemyslski ujetniki.

„Grazer Tagblatt“ poroča iz Sofije: Iz Lvova je došla vest, da so častniki przemyslske posadke s posebnim vlakom došli v Lvov, odkoder jih bodo poslali v Kijev, odtam pa v nek kraj ob Tihem morju. Vsi štabni častniki nosijo sablje. Prevoz moštva še traja. Slovanske vojake so spravili v posebne ujetniške tabore. V Lvovu se nahajajoči ruski častniki so izkazali vse časti. Prebivalstvo je ujetnike povsod prijazno sprejelo.

Ruska oblegovalna armada.

Petrograjska poročila cenijo rusko oblegovalno armado pri Przemyslu na 100.000 mož, katere bodo sedaj dodelili Dimitrijevi in Brusilovi armadi. Povdarja se pa, da je avstrijski generalni štab že dolgo časa moral računati s padcem trdnjave in da je tedaj avstrijsko armadno vodstvo imelo dovolj časa, da je ukrenilo vse potrebno, da je avstrijska armada tudi po padcu Przemysla ostala po številu enako močna ruski, čeprav so Rusi poslali na fronto przemyslsko oblegovalno armado.

Pismo iz Brež.

Marsikateri čitatelj „Dolenj. Novic“ pozna Breže pri Ribnici; tega pisma pa Vam ne pišemo iz ribniških Brež, temveč iz Brež na severnem Koroškem, kjer se nahaja sedaj obilo Slovencev, zlasti tudi Dolenjcev in Novomeščanov, ki jih je tja zanesla vojaška služba.

Mesto Breže leži tik ob gornje štajerski meji in ima okoli 2000 prebivalcev in je torej nekoliko manje kakor Novo mesto. Leži v prijazni dolini reke Metnice, ki jo okoli in okoli obdajajo visoke gore. Zato ni čuda, da si ta kraj izbirajo bogati ljudje za letovišče, kjer v prijetnem planinskem zraku prežive par vročih poletnih mesecev. Breže pa se ne odlikujejo samo po naradni lepoti, temveč so tudi zgodovinsko zanimivo mesto. Že stari Slovani so imeli tukaj utrjen tabor. V srednjem veku pa so nemški vitezi tukaj zgradili več utrjenih gradov, o čemer nam še dandanes pričajo razvaline. Tudi mesto samo je bila močna trdnjava, kar nam kaže še sedaj obstoječe trdnjavsko obzidje in pa vodni jarek okoli obzidja. Koliko burnih časov je pač to mesto tekom dolgih stoletij preživelo!

V mestu samem še sedaj stoji mnogo starodavnih stavb in drugih spomenikov, ki še dandanes dajejo mestu bolj starinsko lice. Samo za primer naj navedem, da se v tem primerno majhnem mestu nahaja kar šest cerkva, namreč proštijaška in župna cerkev sv. Jerneja, dalje cerkev oo. Dominikancev sv. Nikolaja. Ta cerkev je 234 čevljev dolga in 64 čevljev široka in Brežani o njej zatrjujejo, da je največja cerkev na Koroškem. Nadalje se nahaja na griču Petersberg cerkev sv. Petra, na griču Geiersberg pa cerkev sv. Ane. Prav v vznožju hriba za mestom stoji cerkev sv. Krví, ki je na Koroškem daleč znana po čudežu, ki se je zgodil leta 1230, ko se je med mašo vino tudi po zunanji podobnosti spremenilo v kri. Koncem mesta pa stoji cerkev sv. Blaža, ki pripada nemškemu viteškemu redu.

Za prijetno bivanje tujcev skrbi mestna občina, ki je pod županovanjem g. Antona Holcmana napravila mestno elektrarno, javno kopalnišče in mnogo lepih nasadov in senčnatih izprehajališč.

Zlasti je priljubljeno izprehajališče Olsa z lepimi topolovimi drevoredi. Spominja nekoliko na ljubljanski Lattermanov drevored in se tudi mi prav radi po njem izprehajamo.

Ker vem, da cenjeni čitatelji „Dol. Novic“ pred vsenzanimajo za gospodarstvo in kmetijstvo, hočem opisati v par besedah tudi tukšnje kmetijske razmere. Podnebje je tukaj veliko bolj mrzlo kakor pa na toplem Dohjskem. Na Dolenjskem cveto sedaj že v pomladanske cvetlice in se vzbuja vsa pomladna narava; tukaj pa nam ne cvetote pomladne cvetlice in poznamo samo še dene cvetlice na oknih. Vsled mrzlega pčnebjja se poljedelstvo tukaj ne more tjo zelo razvijati, zato se pa nahaja živoreja na tem višji stopinji. Tukaj vidio še sedaj v sedanjih izrednih razmerah pe, krepke konje noriške in pincgavske pasm Tudi rede tukaj mnogo krasne goveje žine. Zadnjič sem videl celo čredo enoletn telic, krasnih živali čiste pasme. Sem bse lahko prišli Dolenjci s pridom učiti živoreje.

Da pa nekoko potolažim radovednost prijaznih čitatelj „Dol. Novic“, naj povem še, kakšna je tukajšnja ženska noša. Tukajšne Korošičnosijo na glavi najprej robec, nad robcempa še črn klobuk z velikimi črnimi penjami in dvema črnima trakovima, ki jimplapolata preko hrbita. Za naš okus ta naša ni in nam Dolenjke bolj dopadajo.

Za danes dovolj, prihodnjič kaj več.

H koncu srčen pozdravljamo vse čitatelje „Dol. Novic“ in vse dolenske rojake in jim voščimo pav vesele velikonočne praznike.

K. V—č.

Naloga vjnega žitno-prometnega zavoda.

Korespondenčni urad objavlja izjavo o vojnem žitno-prometnem zavodu in o uporabi obstoječih zalog. Izvaja med drugim:

Nakup zalog.

Ko doznajo, koliko žita in moke imamo, nakupi zavod v tistih krajih zaloge, kjer preostajajo. Druge osebe ne dobe več pravice, da bi nakupovale zaloge. Koruzo, ki jo še dobavijo na (grskem, prevzame poseben oddelek zavoda, ki tudi osuši koruzo.

Mlini in zavod.

Z mlini se tako uredi, da zavod sam občuje le z nekaterimi večjimi mlini, a da se ne oškodujejo tudi manjši mlini. Zavod sam pusti zmleti le nekaj žitne zaloge, ostali del zalog prpusti okrajnim in mestnim aprovizijskim organizacijam, ki ga dajo zmleti malin mlinom proti plačilu. Žito ali moko zavod nakaže okrajem in nekaterim večjim občinam. Razdeljevale bodo zaloge krajne oblasti, ki se za to lahko poslužujejo tudi sposobnih organizacij.

200 gramov moke ia dan za osebo, kmečko prebivalstvo pa 300 gramov.

Dne 27. mara 1915., se je razglasil odlok, ki določa, da od dne 28. t. m. nadalje ne sme nobena oseba porabiti na dan več, kakor 200 gr. Nameso 5 gramov moke, se sme porabiti 7 gramov kruha. Kmečko ljudstvo, seveda tud lastniki zaprtih zalog, ki se preživlja pred vsem z žitom, pa sme porabiti 300 gramov žita vsak dan.

Izjeme prebivalstvi, ki se preživlja večinoma z žitno hrano.

V krajih, kjer se preživlja prebivalstvo popolnoma ali pa skoraj izključno z žitno hrano, se mora nakazati izjemoma večja množina žita ali moke, a le neobhodno potrebna mera. Sicer se pa naj tudi v tistih pokrajinah del hrane, koje so navajeni, nadomesti z drugimi živili pred vsem s krompirjem, koruzo, sladkorjem, itd.

Lahko se tudi uvedejo uradne nakaznice (listki za moko in kruh), pri čemur se morajo upoštevati zaloge gospodinjstva, da se enakomerno in pravično uredi vporaba. Lastniki takih zalog dobe le znižane krušne ali močnate listke. Kdor bi svoje zaloge prehitro porabil ali pustil pokvariti, naj nikar ne računa na preskrbo iz drugih zalog. Tudi v gostilnah in v točilnicah se sme dajati kruh le proti krušni znamki. Vse izkaznice so javne listine in se vsako

ponarejanje kaznuje po določilih kazenske postave. Peki, trgovci z moko in kruhom itd., morajo od izkaznice odtrgane odrezke zbrati in jih vsak teden izročiti na oblastveno določenem mestu. Peki in trgovci se nadzorujejo po knjižici, ki jo morajo pravilno voditi in mora biti vsak teden razvidno, koliko moke in kruha še imajo.

† Kanonik Špendal.

Nepričakovano je segla neizprosna smrt v vrste naše duhovščine. Veliki tork okrog 6. ure je najbrž ravno opravljal g. kanonik svojo večerno molitev, ko mu postane slabo. Nečakinja, ki mu je malo prej prinesla krepčilo, a šla še nekaj iskat, ga vrnivši se, najde poleg pisalnika na obrazu ležečega. Ko ga privzdiguje in kliče, ne dobi odgovora; zato hitro pokliče nekaj domačih, ki gospoda privzdignejo, a zapazijo, da se že bori s smrtjo. Držal je še sv. Rožni venec v roki. Kanonik Povše ga dene v sv. olje in opravijo se še druge molitve. Zdravnik je le mogel konstatirati srčno kap. — Kanonik Špendal je bolehal že pred leti v Trziču, dokaj dobro okrevljal in navidezno je bil prav čvrst gospod.

Rojen je bil v vasi Polje pri Muljavi blizu Zatičine, a spadajoči v župnijo Št. Vid, v širno znani Tičkovini hiši. Šolal se je v Ljubljani, nekaj časa v Gorici in slednjič dovršil bogoslovje v Ljubljani, kjer je bil dne 31. julija 1869 po knezoškofu dr. Widmerju posvečen v mašnika. Kot kaplan je deloval v dušnem pastirstvu v Mengšu, Cerkljah in Kranju na Gorenjskem. V zadnjem mestu je bil tudi še po starem šolskem zakonu šolski vodja ondotne ljudske šole. Pod njegovim vodstvom je bila kranjska šola na dobrem glasu in je dajala gimnaziji rabljiv naraščaj. Znal je tudi s posvetnimi učitelji tako občevati, da so imeli vsi glavni smoter uka in vzgoje pred očmi. Ko je v Trziču župnik Frank bil imenovan kanonikom v Novem mestu, je škofištvo poslalo Frana Špendal za župnega upravitelja v Trzič, kjer je ostal potem kot župnik dolga leta. Za njegovega pastirovanja se je v Trziču postavilo mesto starega nerabljivega novo župnišče. Tudi sicer je pozidal par cerkvenih hiš in razširil župno pokopališče. Trzič slovi kot religiozno zaveden kraj. Špendal je znal to vzdržati s času primernimi pobožnostmi in sv. misijonom. Kot trajni misijonski spomin je upeljal pobožnost B. M. D. vedne pomoči. V ta namen je oskrbel, kakor piše sam v uvodu, molitvenik z naslovom: „Naša ljuba Gospa vedne pomoči“ v Ljubljani 1897. V Lomu so sosesčani imeli včasih kakega vpokojenega duhovna. Želeli pa so samostojne župnije. Župnik je vernikom pomagal z besedo in dejanjem, da se je pred nekaj leti res ustanovila v Lomu župnija. — Ko so se vsled probujene krščanske zavesti stranke znova organizirale, so okoliščine tako nanesle, da je Špendal stopil tudi na politično torišče. Bil je kandidat katoliško-narodne stranke v trziški mestni skupini, a je ostal le za malo glasov v manjšini proti združenim naprednjakom in nemškutarjem. Mnogo let je sedel v občinskem svetu in je s svojo taktiko odločil v prosep slovenske stvari.

Ko so mu leta duhovnega pastirovanja že tekla na četrti križ, jel je čutiti njih pezo, osobito ko je bil zbolel, zato se je bavil z mislijo stopiti v pokoj in ostati v priljubljenem Trziču. A ko mu je 90 letna ljubljena mati umrla in je bil uprav tedaj izpraznjen en tukajšnji kanonikat, se je zglasil zanj in l. 1909 ga je imenoval presvetli cesar; nakar se je v pozni jeseni preselil v Novo mesto.

Ker je bil uprav brat par let poprej tudi umrl za mrtvoudom uprav, ko je molil na glas o poldanskem zvonjenju, prevzel je kanonik Špendal oskrbovanje domačega posestva. To breme pa mu je odzvela

Kolegijadni kapitelj v Novem mestu naznanja, da se je po volji Vsemogočnega preselil v lepšo domovino njega ljubljani član, prečastiti gospod

Francišek Špendal,

kanonik, duhovni svetnik, častni član občine v Trziču, itd.,

ki je danes, dne 30. marca 1915 ob polu 7. uri zvečer v 70. letu svoje starosti, po kratki bolezni, previden s sv. zakramenti, mirno v Gospodu zaspal.

Pogreb dragega sobrata bo v četrtek, 1. aprila ob 5. uri popoldne na tukajšnje pokopališče.

Slovesni requiem bo v ponedeljek, dne 12. aprila 1915.

Novo mesto, dne 30. marca 1915.

ZAHVALA.

Kolegijadni kapitelj v Novem mestu izreka tem potom za izraženo sožalje povodom smrti svojega duhovnega sobrata, prečastitega gospoda kanonika

Franca Sal. Špendal

svojo prisrčno zahvalo prečastitemu stolnemu kapitelju in njegovemu zastopniku preč. g. kanoniku Nadrah, prečastiti opatiji v Zatičini in njenemu zastopniku č. p. Gerardu.

Osobito zahvaljuje vse tukajšnje javne urade, njim na čelu p. n. gg.: vladnega svetnika barona Rechbacha, okrožnosodnega predsednika Frana pl. Garzarolli-ja, mestnega župana Rosmanna, deželnega poslanca in župana šmihelsko-stopiške občine Josipa Zurca.

Našo zahvalo naj sprejmo: Veleč. duhovni svetnik Ivan Vidrgar, župnik v Št. Vidu pri Zatičini, veleč. g. župnik Potokar iz Trziča, in g. veletržec Lončar za osebo udeležbo, deželni predsednik visokorodni gospod baron Schwarz za pismeno izrečeno sožalje, gospod tovarnar Gassner pa za brzojavno in pismeno izraženo sočutje; tukajšnja č. konventa oo. frančiškanov in usmiljenih bratov, vsa častita dekanijska duhovščina, zastopnika meščanske garde gg. Bergmann in Weiss in vsi udeležniki častitljivega pogreba. — Vsem skupaj in vsakemu posebej: Bog plačaj!

Pokojnega gospoda priporočamo v pobožno molitev.

Novo mesto, dne 2. aprila 1915.

občina Muljava, ko je „Tičkovino“ na Polju kupila za šolo. Pred leti je kanonik Špendal sam blagoslovil preurejeno svojo rojstno hišo za ondotno ljudsko šolo, kakor so „Novice“ takrat poročale, in izrazil svoje zadovoljstvo, da se je uprav ta plemeniti namen dosegel za njegov rojstni kraj. Kakor čujemo, je ranjki kanonik določil več dobrodelnih volil in preostanek za škofove zavode tako bo njegovih dobrot deležna mladež naše vladikovine.

Časten spomin in večer pokoj njegov blagi duši!

Domače in tuje novice.

Pogreb preč. gosp. kanonika Špendala je bil na veliki četrtek popoldne ob 5. uri. Vkljub neugodnemu času radi opravil velikega tedna je prišlo mnogo gg. duhovnikov iz okolice in od drugod. — Kot zastopnik stolnega kapitelja se je vdeležil pogreba njegov bivši kapelan preč. gospod kanonik Nadrah. Iz njegove prejšnje župnije v Trziču je prihitel njegov naslednik č. g. župnik Josip Potokar in tržan hotelir g. Lončar kot zastopnika trziške župnije in občine, čije častni član je bil pokojni kanonik. Iz njegove rojstne fare je prišel duhovni svetnik Jan. Vidrgar, župnik iz Št. Vida. Istotako trziški rojak Debeljak, župnik v Št. Juriju pri Šmarji. — Pogreb je vodil p. n. gosp. prošt dr. Elbert z obilno asistenco. Za krsto je šlo mnogo sorodnikov. Sledilo je obilo zastopnikov tukajšnjih uradov, na čelu p. n. gg.: vladni svetnik baron Rechbach in predsednik pl. Garzarolli. Poleg uradništva je sledilo mnogo meščanstva, med njimi deputacija meščanske garde z gosp. stotnikom Bergmanom. — Položili so ga na evangelijski strani kapelice v grob, kjer naj počiva v miru!

Takse za grobnino. Slavnemu občinstvu, se na razna vprašanja naznanjajo takse za grobnino na tukajšnjem pokopališču, ki so: Kadar je pri pogrebu ves kapitelj, dobi grobokop 10 K, če so trije g. duhovniki 8 K, če pa dva, 7 K. Pri otrocih od 5. do 14. leta 6 K in pri otrocih do 5. leta 3 K. Naznačena svota se plača grobokopu za delo na pokopališču, to je za izkopavanje jame in za pokop mrliča. Za izvanredna pota in dela, plača stranka grobokopu po dogovoru. Mestni župni urad, Novo mesto, dne 22. marca 1915. Janko Lobe, vikar.

Deželni predsednik visokorodni gosp. baron Schwarz je izrazil novomeškemu kolegijatnemu kapitelju pismeno sožalje povodom smrti prečastitega gosp. kanonika Franca Špendal.

Pohvaljen za izvrstno službovanje pred sovražnikom je bil nadporočnik Andrej Lusum, poveljnik orožniškega oddelka v Novem mestu.

Vojaške vesti. Jožef Murgelj, posestnik, Koroška vas, fara Podgrad, poljski lovec št. 7, ranjen pri Grodeku 8. sept. 1914. Bil v bolnicah v Celovcu in Bocenu ter kot invalid odpuščen na svoj dom.

Oglasil se je iz ruskega ujetništva Franc Papež iz Jablana, mirnopske župnije, ki piše, da se mu še dovolj dobro godi. Zaposlen je v neki kuhinji.

Krojaška dela za vojno upravo. Ravno te dni je prejela rokodelska zadruga v Novem mestu od zavoda za pospeševanje obrti v Ljubljani, da so se zvišali tarifi krojaških del za c. kr. vojno upravo. Krojači, ki želijo delo prevzeti, naj se obrnejo po pojasnila na načelstvo rokodelske zadruge.

Poljsko delo in šole. C. kr. dež. šolski svet je pooblastil glede ljudskih šol krajne šolske svete, glede meščanskih šol pa pri-

stojne okrajne šolske svete, da smejo sami oproščevati otroke šolskega obiska, šolski pouk skrčevati in tudi sami odrediti, da se pred časom sklene šolsko leto ali zaprosamezni razredi. Zadeva zaradi predčasnega zaključenja srednjih šol, odnosno glede oproščenja dijakov na teh zavodih v svrhu porabe pri poljskih delih, se je predložila ministrstvu za uk in bogočastje v odločitev.

Mestna hranilnica v Novem mestu. V mesecu marcu 1915 je 143 strank vložilo 79.348 K 73 h, 197 strank vzdignilo 57.569 kron 93 h, torej več vložilo 12.778 K 80 h, 2 strankam se je izplačalo hipotečnih posojil 1.900 K. Stanje vlog 3.676.847 kron 37 h, denarni promet 360.599 K 36 h.

Roko je odtrgalo železničarju Franc Gregorčiču. Dne 30. marca je stal na straži v Črnomlju in dal znamenje ponočnemu vlaku, prihajajočemu iz Metlike. Najbrže je stal preblizu tira in prišel na ta način v dotiko s hitro vozečim vlakom. Pripeljan je bil v bolnišnico v Kandijo.

Radi hudodelstva tatvine ozir. tudi javnega nasilstva so bili dne 26. marca t. l. pri c. kr. okrožnem sodišču obsojeni: cigana Martin Brajdič („Martin“) na 18 mesecev težke ječe, Matija Brajdič („Matijček“) na 5 mesecev težke ječe (kurji tat po poklicu) ter ubegli prisiljenec France Pucej na eno leto težke ječe, cigan Martin Jurkovič radi prestopka tatvine na dva mesca hudega zapora, kojeva je že odsedel v preiskovalnem zaporu, ter je bil spuščen radi tega na prosto. Kmetje okrog Novega mesta bodo vsaj nekaj časa varni pred temi nasilnimi uzmoviči.

Ubil se je Tonček Cesar iz Jablana, župnije Mirnapeč, ko je gnal konje od napajanja. Revez, komaj 12 let star, se je spravil na konja ter si je hotel popraviti koc za sedež, a mej tem je zgubil ravnotežje ter je padel tako nesrečno raz konja na glavo, da je v dveh urah po tem izdihnil svojo dušico. Značilno pa je, da je še šel sam domov.

Konjerejcem in živinorejcem!

Za delj časa ne moremo računati, da nadomestimo vsa sedaj manjkajoča krmila, ker dobimo večje količine ovsas še-le po novi žetvi in ker je surovin za marsikatera umetna krmila sedaj težko dobiti ali jih sploh ni dobiti.

Ker je pa ravno sedaj posebno važno, da ohranimo vse svoje konje, govedo in prešiče, je nujno potreba, da uravnamo krmiljenje po obstoječih težavnih razmerah in da izhajamo z nadomestilnimi krmili, ki jih imamo. Poljedelsko ministrstvo je izdalo zato opomin in navodila, kako moremo prehraniti konje, govedo in prešiče z nadomestilnimi krmili v kritičnem času, ne da bi občutno trpela vzreja, in sicer izvaja med drugim:

Kot samoposebi umevno navajamo, da se mora pri vsaki taki premembi krme vpoštevati, da se z novim krmiljenjem ne prične na nagloma, ampak, da navadimo živino polagoma na to krmiljenje. Ne more se dovolj toplo priporočati, da naj se da sprva samo malo mero nove krme poleg sedaj navadne in se jo stopnjuje tako, da je prehod približno v enem tednu končan. Če se pokažejo v tej prehodni dobi znaki, da posamezno živinče ne prenese dobro nove krme, se mora prehod počasneje izvršiti.

Vpoštevajte to načelo, se priporočila naslednja prememba krmiljenja:

1. Konji.

a) Za težke vprežne konje s približno 750 kg žive teže povprečno:

2 kg ovsas, 10 kg sena, 2 kg neprečiščenega sladkorja, 1 in pol kilogr. otrobov, 3 kg rezanice, 2 kg zrezane repe in 1 kg riževe krmne moke;

b) za konje s približno 450 kg žive teže (pri srednjem delu):

2 kg ovsas, 5 kg sena, 1 in pol kg neprečiščenega sladkorja, 1 kilogr. otrobov, 2 kg rezanice;

c) za lahke konje s približno 350 kg žive teže:

2 kg ovs, 4 kg sena, 1 kg neprečiščenega sladkorja, pol kilogr. otrobov.

(Mesto neprečiščenega sladkorja se da lahko tudi dvakrat toliko melasa [sladkorjeve gošče]. Priporoča se tudi, neprečiščenemu sladkorju primešati do dva odstotka očiščene krede.)

2. Goveda.

a) Za delavne vole:

kolikor mogoče sena, pri navadnem napornem delu vrhutega 1 do 1 in pol kg otrobov, in če treba, še nekaj zrezane repe;

b) za krave, junice in junce:

Krmiti jih je tako, kakor po navadi, vpoštevaje krmila, ki jih imamo.

3. Prešiči.

Krmljenje je urediti tako, kakor je mogoče s krmili, ki jih imamo. Razun otrobov, zadnjega žita, ki ni za mletje, in skrožkov, dalje posnetega mleka, naj se posebno še porabijo za krmo kuhinjski odpadki. Tudi neprečiščeni sladkor in riževa krmna moka naj se porabita, če sta na razpolago.

Posebno nujno se mora opozarjati, kako važna je v sedanjih težavnih časih paša za vsakovrstno živino. Brezpogojno se je treba prizadevati, da se kakor hitro mogoče in v čim največji meri izrabijo paša, posebno naj se, kjer le mogoče, ženó na gozdno pašo plemenski in mladi prešiči, kar se lahko zgodi takoj, ko skopni sneg.

Izkaz

za cesarice Elizabete bolnico kot rezervno bolnico Rdečega križa v Novem mestu došlih darov:

Magistrat kralj. stoln. mesta Prage 10 kg knjig. Gg. brata Kobe narezek za vse vojake. Gdč. Gizela Eckel 4 škatlje cigaret. G. Goriany v Ruprčvrhu čaja, časopisov. G. Turk, trgovec, 1 sodec vina. C. kr. jetnišnica v Novem mestu 20 kg šarpije. G. Zupančič, gostilničar v Mirnipeči vrečo krompirja, vrečo suhega sadja. G. Josipina Romold v Mokronogu vrečico fižola. Alojzij Dular, Gor. Podboršt 12, Jožef Šmalc, Gor. Podboršt 14, Anton Špringer, Gor. Podboršt 17, Jare Janez, Gor. Podboršt 9, Slak Ana, Dol. Podboršt 6, Marija Novljan, Mirnapeč, Marija Krevs, Biška vas 6, Anton Spendal, Biška vas, po eno vrečo krompirja. Preč. g. župnik Anton Zore v Mirni peči je zastoj pripeljal podarjeni krompir od zgoraj imenovanih in kupljeno žito. Preč. g. župnik Martin Nemanjč v Brusnicah 5 K 90 v. Kmet. šola na Grmu povidl. Vaščani vasij Smolinja vas, Mali Slatnik, Mala in Velika Cikava, Ragovo, so vsak po svoji možnosti darovali krompirja, da se ga je nabralo 12 mernikov; ta krompir ste nabirali gospici Martina Ferličeva in Marija Turkova, za kar jim bodi na tem mestu izrečena toplja zahvala. — Vsem p. n. darovalcem in darovalkam pristrčna zahvala s prošnjo, da ostanejo tudi v bodoče zavodu naklonjeni; posebno dobrodošla darila so poljski pridelki kakoršnekoli vrste.

Belokranjski vestnik.

Iz Adlešič 24. marca. Morda ne bo odveč, če sporočim zaradi sedanje svetovne vojske, ki poraja dan na dan toliko gorja po svetu, to-le zanimivost. Tu pri nas je umrl pred devetimi leti, t. j. meseca februarja l. 1906. Mate Vlašič, samec, star 83 let, prav pošten in veren mož. V svoji mladosti je bil „nemškar“, t. j. krošnjarij je po Nemškem. Na stara leta pa je oslepel in hodil po občini. Ta je rekel: „L. 1914. in 1915. bo strašno hudo na svetu. In kdor bo preživel ti dve leti, bo železen.“ Kakor skušamo, je mož prav prerokoval.

22. t. m. je umrl v Tribučah h. št. 63. Janez Majerle, najstarejši človek v naši fari. Dosegel je starost 85 let in blizo

4 mesece. Od teh jih je preživel v zakonu s svojo še živo ženo čez 51 let. V mladosti je bil vojak in je služil pod Radeckijem in tudi kot papeški vojak. Zato je imel tudi 3 kolajne, 2 avstrijski in 1 papeško.

„Dol. Nov.“ so pisale v št. 50., da so v naši župniji samo trije naročniki na „Dol. Nov.“, kar je pomota. Kolikor je znano piscu tega dopisa, jih je pri nas 6 naročenih na „Nov.“ Res malo za list, ki pri naša ravno za kmeta in vinogradnika toliko lepih in poučnih člankov. Zato pa ima „Domoljub“ okrog 60 naročnikov.

Doneski k vremenoslovju meseca sušca v Beli Krajini.

J. Šašelj.

Star slov. pregovor pravi, da ima mesec sušec zavrit rep. Belokranjski pregovor pa trdi, da je prvega prosinca in zadnjega sušca najhujša zima. Oba ta pregovora nam svedočita, da je meseca sušca vreme navadno prav nezanesljivo in da ravno ta mesec kaj rado zopet sneg zapade in se pojavi nova zima, četudi le za kratek čas. Res je sicer, da imamo ravno v Beli Krajini v tem mesecu marsikatero leto prav lepo, nenavadno gorko vreme in da že cvete nekatero sadje v sušcu, kakor se je to zgodilo n. pr. l. 1912. in 1913., a skušnja pa tudi uči, da nastopi za lepim in toplim sušcem navadno mrzel in neprijazen mali traven, ki posmudi sadno drevje in trto, kakor se je to zgodilo ravno v l. 1912. in 1913. Nasprotno pa vem tudi iz skušnje zadnjih 29 let, da pade ravno meseca sušca v nekaterih letih v Beli Krajini prav debel sneg, celo debeleji, kakor v katerem drugem mesecu v zimi in večkrat tudi debeleji, kakor drugodi po Kranjskem. Naj navedem tu v podkrepitev svoje trditve svoje zapiske iz tukajšnje župne kronike, katero sem začel spisavati z novim letom l. 1887., po posameznih letih.

L. 1887. Od 13. do 18. sušca je snežilo s prav malimi presledki noč in dan. Na župniškem dvorišču je bil sneg debel 69 cm, drugodi pa še debeleji. Tudi drugodi po Kranjskem je v istem času hudo snežilo in je zapadel tolik sneg, da je bil železniški promet med Ljubljano in Trstom za več dni ustavljen. Tu pri nas je popravljaj ravno iste dni tabernakelj župne cerkve nekdanji semiški rezbar Ignacij Pintar. Med tem je zapadel tako debel sneg, da je moral 2 dni čakati, da so ljudje cesto čez Griblje do Gradaca nekoliko razvozili, da se je mogel odpeljati od nas v Gradac, od tam pa se je mislil odpeljati ali pa peš iti v Semič. Toda zaradi predebelega snega ni mogel iz Gradaca naprej in se je moral odpeljati s pošto iz Gradaca v Metliko, iz Metlike pa zopet s pošto v Semič.

L. 1892. Mesec sušec je bil prav grd do 21., ker je skoraj vsaki dan snežilo in je bilo mrzlo. Od 21. nadalje pa so bili lepi, topli spomladanski dnevi.

L. 1893. Sušec je bil v prvi tretjini do 10. lep, okrog 10. pa je začela briti burja, ki je brila skoraj neprenehoma ves sušec in mali traven, da je bilo večkrat prav hladno in celo led na vodi.

L. 1895. To zimo je že m. prosinca in svečana snežilo skoraj vsaki dan z malimi izjemami. 1. sušca je bil sneg debel že čez 1 m, a toplomer je kazal isti dan zjutraj ob 7. uri — 10 st. C. Od 2. zvečer pa do 6. v jutro je pa zopet neprenehoma snežilo in smo imeli snega 1 m 19 cm. Najstrašnejši dan pa je bil v ponedeljek 4. sušca. Ves dan je brila silna burja in je tako snežilo, da je bilo ljudi kar strah. Ta dan je bil g. sodni pristav Pogačnik iz Črnomlja na Bednju v naši župniji zaradi zapuščinske razprave. Med tem pa je zapal tolik sneg, da ni mogel domu v Črnomelj in da je moral ostati dva dni v kmečki hiši na Bednju. G. Lakner iz Črnomlja je sicer poslal par konj s snežnim

plugom, da bi preprtili cesto do Bednja in bi se mogel vrniti g. pristav iz neprostovoljnega ujetništva domu. Toda konji so prišli samo do Tribuč, odkoder so se morali vrniti v Črnomelj, ker zaradi velikega snega niso mogli naprej. Tretji dan pa se je zbralo več bedenjskih mož, ki so šli do Tribuč eden za drugim in so tako sneg toliko razhodili, da so mogli konji s sanmi do Tribuč, g. pristav je šel neki pa peš za njimi. Isti dan, 4. sušca, umrla je v Tribučah h. št. 43. 80 let stara žena. Toda o njeni smrti me do srede niso mogli obvestiti in sem je mogel iti pokopat še-le v četrtek.

L. 1899. Do 19. sušca je bila zima prav ugodna in topla. 15. sušca zelenel je že bezeg in kalina (ligustrum vulgare). Cvetele so že breskve, cibore in beli trn. Tudi tice so že nanašale za gnezda. V noči od 19. do 20. marca pa je začelo snežiti in je snežilo za tem več dni. Najgrši dan pa je bil 25. sušca. Ta dan je hudo snežilo in je vlekla močno burja ter je bilo prav mrzlo. Imeli smo snega 34 cm. Drugi dan, na cvetno nedeljo pa je kazal toplomer zjutraj ob 7. — 12 st. C zime. Na Kulpi je bil na hrvatski strani celo led. Vsled mraza so pozeble breskve, cibore, mudače in orehi.

L. 1900. Kakor je bil svečan tega leta nenavadno lep in ugoden, tako je bil sušec prav grd in neprijazen. Snežilo in deževalo je skoraj ves mesec in je bilo prav hladno vreme.

L. 1901. Tudi sušec je bil, kakor prosinca in svečan, nenavadno grd, prav moker in mrzel. 29. in 30. je bila huda zima s snegom. Vsa zima od novega leta do 31. sušca je bila prav huda in nenavadno mrzla, kakor že dolgo ne.

L. 1906. Zadnja tretjina sušca je bila prav grda in neprijetna. Večinoma je držala burja in je bilo prav hladno, posebno še 30. in 31., ko je snežilo. Večkrat je tudi deževalo, padala solika, grmelo in so bili hudi viharji.

L. 1907. Sušec je bil prav neugoden in večinoma mrzel posebno v prvih dveh

tretjinah. Držala je navadno huda burja in je večkrat snežilo. Včasih smo imeli tudi viharje, kakor 9. in posebno 11. pop., ko je snežilo, kakor v najhujši zimi. 10. je bil sneg še debel 46 cm in 16. še 42 cm in tako trd in zmrznjen, da smo hodili po njem. Led je izginil s kalov še-le 17., preje pa jih je pokrival celo zimo.

L. 1909. Prvi dve tretjini sušca sta bili izredno grdi in neprijazni. Večkrat je snežilo in deževalo.

L. 1914. Sušec je bil nenavadno moker, deloma vsled snega, deloma pa, ker je obilo deževalo, posebno še v drugi polovici. 11. smo imeli dopoludne nenavadno toplo vreme, ker je držal jug, do 11. ure. Ok. polu 12. ure pa je zavrnila jug burja in začelo je snežiti in je snežilo silno ves popoldan in vso noč in 12. zj., na dan sv. Gregorja, je bil sneg pri nas debel 60 cm, na Vrhovcih pa celo do 1 m. Bil je sneg tako debel, da ni mogel sosed k sosedu, dokler si ni naredil pota in snega razmetal z loparjem. Drugodi po Kranjskem pa je padlo v istem času le malo snega.

L. 1915. Tudi letošnji sušec je muhast. 7. marca smo imeli dop. in pop. do 2. ure prav toplo in lepo vreme. Toplomer je kazal zj. ob 7. + 5 st. C, pop. ob 2. pa celo + 14. Po drugi uri pa je začelo grmeti in se bliskati, padala je nekoliko solika in zatem je malo deževalo. Ponoči za tem pa je začelo snežiti in je snežilo še 8. ves dan in celo noč od 8. do 9. in 9. celo dopoludne hudo, vmes pa je brila burja, kakor v najhujši zimi. 9. je bil sneg debel 32 cm. Zvečer tega dne pa je začelo zopet snežiti in je snežilo celo noč in še 10. dopoludne. Proti večeru pa je zopet snežilo in zopet celo noč in dop. 11. Snežilo je toraj z malimi presledki 3 dni in 4 noči, med tem ko je v svečanu ves mesec samo enkrat snežilo in to 2. dopoludne nekaj malega.

Velika svota denarja 154-0-5

se zamore naključiti vsakomur, ki postane naš naročnik. — Brezplačna pojasnila pošilja: Srečkovno zastopstvo 13, Ljubljana.

Popolnoma varno naložen denar.

HRANILNICA in POSOJILNICA

za Kandijo in okolico, reg. zadr. z neom. zavezo

≡ v lastnem domu v Kandiji ≡

sprejema hranilne vloge od vsacega, če je njen ud ali ne, ter obrestuje po

4³/₄%

1-0-1

na leto brez odbitka rentnega davka, katerega sama iz svojega plačuje.

Modna trgovina

A. DRAME

Novo mesto

vljudno priporoča krasno izbiro najmodernejših damskih in otroških slamnikov pristnih nojevih peres, rož in drugega nakita, po najnižji ceni.

Centjene dame se prosijo, da čim preje oddajo slamnike, da se pošljejo v popravilo.